

Ружица С. Левушкина

Институт за српски језик САНУ, Београд

e-mail: ruzica.bajic@isj.sanu.ac.rs

Зоран А. Станчевић

Оснивач и уредник сајта novisrbijak.narod.ru, Београд

e-mail: novisrbijak@yandex.ru

НЕКЕ ЛЕКСЕМЕ ИЗ СЛУЖБЕ СВЕТОМ КРАЉУ МИЛУТИНУ У ПРЕВОДУ НА САВРЕМЕНИ СРПСКИ ЈЕЗИК*

Сажетак: У раду се предлажу преводилачка решења на савременом српском језику за поједине лексеме из Службе Светом краљу Милутину на црквенословенском језику руске редакције. Најпре су наведени принципи превођења богослужбених текстова уопште на савремени српски језик, као и основни подаци о оригиналној Служби Светом краљу Милутину на српкословенском језику. За сваки од размотрених преводних еквивалената лексичких јединица на језику извору даје се објашњење због чега се сматрају добрим решењем у конкретним контекстима у језику циљу. Крајњи циљ рада јесте да се обрађеним релевантним лексичким материјалом допринесе што бољем преводу дате службе на савремени српски језик, а за богослужбену употребу. Потенцијални додатни циљ јесте и да се поједине лексеме из пасивног лексичког фонда савременог српског језика активирају у истом, бар у овом, химнографском жанру.

Кључне речи: Служба Светом краљу Милутину, лексичка јединица, преводни еквивалент, црквенословенски језик, савремени српски језик.

Увод

Служба Светом краљу Стефану Милутину¹ није до сада превођена на савремени српски језик за богослужбену употребу. Постоји превод Службе, оригиналног дела српске средњовековне књижевности написаног крајем XIV века на (црквено)словенском језику српске редакције (српкословенском)² – из 1970. године, који је приредио Димитрије Богдановић³. Оригинална Служба садржи крајегранесије које открива име аутора. Ради се о Данилу III (Бањском), српском патријарху који је Службу

* Овај рад финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-47/2023-01 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ. Као основа за његову израду послужило је реферат *Ка превођењу Службе светом краљу Милутину на савремени српски језик (лексички ниво)* који смо изложили на Међународном научном скупу „Седам векова од упокојења Светог краља Милутина“. Скуп је одржан 24. и 25. септембра 2021. године у манастиру Свети Прохор Пчињски.

¹ У даљем тексту *Служба*.

² Подробно о *Служби Св. краљу Милутину* на српкословенском, њеним рукописним и штампаним варијантама и др. в. Јовановић 2015.

³ Србљак 1970, 77–121.

написао пре него што ће се наћи на патријарашком трону, 1390/1391. године⁴. Такође, постоји превод и епископа Лукијана Пантелића (у оквиру превода Месечних минеја на српски језик)⁵, који јесте с црквенословенског језика руске редакције, али садржи мањкавости којима би се требало посебно позабавити, те даље неће бити узиман у обзир.

Тема Међународног научног скупа на коме је изложен реферат⁶ била је главни разлог одређења за овакво истраживање. Аутори су у центар пажње ставили лексички ниво: анализирају одређене лексичке јединице и приказују поједина преводилачка решења, на тај начин истовремено илуструјући с чиме све може да се суочи преводилац богослужбеног текста. Превод Димитрија Богдановића служи као контролни корпус с којим савремено српског језика као језику циљу (J2). Претходно, као и током рада, текст на J1 (у) поређен је са оригиналом на српскословенском¹². Поређење свих (већих) делова текста показало је да у овој *Служби* на српскословенском у односу на исту на црквенословенском језику руске редакције¹³ – нема значајних разлика, осим у деветој песми канона: у тексту на црквенословенском постоје четири тропара којих нема у *Служби* на српскословенском. Само први тропар овог канона је исти у обе службе. У *Служби* на црквенословенском, поред овог истог налазе се још четири тропара, док их је у *Служби* на српскословенском још три. О разлици на овом месту у разним преписима *Службе* писао је Т. Јовановић, закључивши да се само могу понудити претпоставке, али не и јасно објашњење зашто оне у деветој песми канона постоје¹⁴. Осим тога, поређење двеју служби показало је и то да на лексичком нивоу нема битних разлика које би могле утицати на превод на савремени српски језик, осим у ретким случајевима који ће бити наведени у примерима.

У раду је као извор коришћена *Служба* на црквенословенском језику руске редакције⁹ (или, како га назива Т. Јовановић, на новорускословенском¹⁰), овде, дакле, језику оригинала (J1)¹¹. Из овог текста ексцерпирани су лексеми и предложени преводи на савременом српском језику као језику циљу (J2). Претходно, као и током рада, текст на J1 (у) поређен је са оригиналом на српскословенском¹². Поређење свих (већих) делова текста показало је да у овој *Служби* на српскословенском у односу на исту на црквенословенском језику руске редакције¹³ – нема значајних разлика, осим у деветој песми канона: у тексту на црквенословенском постоје четири тропара којих нема у *Служби* на српскословенском. Само први тропар овог канона је исти у обе службе. У *Служби* на црквенословенском, поред овог истог налазе се још четири тропара, док их је у *Служби* на српскословенском још три. О разлици на овом месту у разним преписима *Службе* писао је Т. Јовановић, закључивши да се само могу понудити претпоставке, али не и јасно објашњење зашто оне у деветој песми канона постоје¹⁴. Осим тога, поређење двеју служби показало је и то да на лексичком нивоу нема битних разлика које би могле утицати на превод на савремени српски језик, осим у ретким случајевима који ће бити наведени у примерима.

За ову анализу ексцерпирано је приближно педесет лексема, махом сложеница из J1 и примарни циљ јесте да се понуде преводни еквиваленти за њих на J2. Свака лексема посматра се у контексту, те се према потреби дају и преводи синтагми и(ли)

⁴ Шпадијер 2016, 142.

⁵ До библиографских података о овим минејама нисмо могли да дођемо, а информацију о постојању превода в. нпр. на: <https://www.serbdioocese.hu/episkop/>.

⁶ В. напомену уз наслов.

⁷ Плаовић 2021, 398.

⁸ Подразумева се да ће се нека решења поклапати, као што ћемо видети у примерима.

⁹ Србљак, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд 1986, 130–141. Из практичних разлога, као скраћеницу за ову референцу у даљем тексту користимо само *Служба J1*.

¹⁰ Јовановић 2015, 97.

¹¹ Разлози којима оправдавамо превођење *Службе* с црквенословенског језика руске редакције а не са српскословенскога су: 1. шира доступност овог текста и његова заступљеност у богослужењу данас и 2. већа компетентност аутора за црквенословенски језик руске редакције. Наравно, текстови *Службе* на ова два језика претходно су упоређени, о чему се говори и даље.

¹² В. Јовановић 2015, 103–133.

¹³ У даљем тексту уместо „црквенословенски језик руске редакције“ користимо термин „црквенословенски“.

¹⁴ Детаљније в. Јовановић 2015, 100.

честивом, бѣгоуѣніѣ²⁹ – благоуханије/благоухање, велелѣпотѣ³⁰ – велелепота, оузаконѣніѣ³¹ – узакоњење, велелѣгласно³² – велегласно, податѣль – подател³³, многохвални³⁴ – многохвални/многохваљени³⁵, ѣдинодушна³⁶ – једнодушна, ѣдинокрѣвна – једнонаравна, подѣбник³⁷ – подобник³⁸, многообразных³⁹ – многообразних. Што се тиче црквеносло-венског, односно српског суфикса -ије/-ње (код лексема благоуханије/благоухање), наш избор је пао на прву варијанту, иако је потоња ближа савременом језичком изразу. И на тај начин држимо се другог наведеног принципа – чувања црквенословенских облика. Такође, сматрамо да се његовим чувањем добија и на мелодичности која је, како смо већ навели, такође важна за превођење богослужбене поезије (међу принципима на четвртом месту).

У два случаја имамо лексеме за које у савременом српском језику постоји еквивалент идентичан лексеми на црквенословенском, но, ипак га је потребно заменити бољим, због недовољног разумевања или другачијег значења истих и постојања других или потребе за другим, разумљивијим лексемама у својству преводних еквивалената. То је случај с лексемама (наздѣла житіѣмъ бѣгоубѣнымъ ѿ) ⁴⁰ бѣголюбѣзнымъ ⁴¹ и бѣгоубѣтробѣмъ ⁴². Што се тиче прве лексеме, она у сличном облику (богољубазан) постоји у савременом језику, али има и адекватнији синоним: богољубив⁴³. Наиме, лексема богољубазан означена је квалификативом *индив.* (индивидуално) у РСАНУ, што јој даје одређену маркираност према употребној вредности, док је лексема богољубив немаркирана и јасна просечном српском читаоцу. Међутим, овде се ради о другачијем значењу⁴⁴, те је потребно превести сложеницом (у речницима непотврђеном) *богољубљен(им)*⁴⁵. Одго-

²⁹ В. у 3. литијској стихири (Служба Ј1, 133).

³⁰ В. у 4. литијској стихири (исто).

³¹ В. такође у 4. литијској стихири.

³² В. у 3. стиховској стихири (исто, 134).

³³ Постоји лексема *давалац* као синоним разумљивији данашњем просечном говорнику српскога језика, међутим, *податѣль*, иако из старијих облика нашег језика (у РСАНУ је ова лексема оквалификована као старокњижевна), има исти корен и није неразумљива.

³⁴ В. у 4. литијској стихири (Служба Ј1, 133).

³⁵ Друга од наведене две лексеме јесте у макросистему РСАНУ, док прва није.

³⁶ Ова и следећа лексема су у 4. тропару 6. песме канона, једна до друге, у облику двојине, спојена везником *и* (в. Служба Ј1, 138).

³⁷ В. у кондаку (Служба Ј1, 138) и, у множинском облику акузатива у 4. литијској стихири (исто, 133). На овом другом месту у *Служби* постоји разлика између текста на црквенословенском и на српкословенском: у потоњем датој лексеми *подѣбники* следи *исѣѣва кѣрене*, док ове синтагме на црквенословенском нема. Коментаришући овај део текста, Ђ. Трифуновић (Србљак 1970, 297) пише: „тражећи да похвалимо сложено подобнике изданка Јесејева корена Данило, можда, мисли на сликану лозу Немањића (Грачаница, Пећ, Дечани), која је рађена по угледу на лозу Јесејеву”.

³⁸ Ова лексема у РСАНУ означена је као заст. (= застарела), а значење јој је *онај који је некоме подобан, сличан, сродник*.

³⁹ В. у 4. тропару 8. песме канона (Служба Ј1, 139).

⁴⁰ У заградама се наводи шири контекст, у случајевима када сматрамо да га је потребно показати због бољег разумевања и транспарентности превода.

⁴¹ В. у 2. тропару 7. песме канона, (Служба Ј1, 139).

⁴² В. у тропару (исто, 134).

⁴³ Прецизније, код лексеме *богољубазан* стоји упућивачка дефиниција: *в. богољубив*.

⁴⁴ „Угодный Богу” (в. Срезневский); „любезный, угодный Богу” (в. СЦСР). Лексема *любезный* у секундарном значењу (превод на српски овог значења је: *драг*) означена је као застарела (в. Poljanec 2002).

⁴⁵ Према РСАНУ, *богољубив* значи *онај који је одан Богу, побожан*. Лексема коју смо изабрали, *богољубљен*, значи: *онај кога Бог воли, вољен, љубљен Богом*.

варајући преводни еквивалент за другу лексему, *блгоутробије*, јесте *милосрђе*. Одредница *благодутробије* забележена је у РСАНУ, али има као примарно значење *трбух, стомак*, док је значење *милост, доброта* секундарно, квалификовано као застарело и било би заиста неразумљиво за данашњег просечног говорника српског језика.

За црквенословенску реч *новосбразнѣ* понудили смо преводни еквивалент *новообразни*, док је код Д. Богдановића та лексема преведена са *новолики*⁴⁶. Ни један ни други облик (тј. *новообразан* и *новолики*) дескриптивни речници српског језика не бележе, а *образ* и *лик* су синоними у неким од својих значења, те можемо изабрати било коју од ове две варијанте. Осим што је ближа црквенословенском оригиналу, варијанта *новообразни*, по нашем мишљењу, ближа је и смислу. *прародителемъ твоимъ новосбразнѣ подобникъ бываши*⁴⁷ (= прародитељима твојим новообразни подобник биваш).

Такође, иако ниједан од речника не бележи лексему *мироположница* – што је разумљиво, јер је у питању ускостручан термин⁴⁸ који значи *сасуд у коме се чува миро* – сматрамо да је у преводу треба задржати у овом облику⁴⁹, пошто је значење транспарентно, а творбено је оформљена као и многе друге сложенице женског рода с наставком *-ица*⁵⁰. Слично је с лексемом *венцеименити*. Пошто постоји придев *именит* и у значењу *именован*, такође сматрамо да је значење транспарентно. Још боља варијанта је *венцеимени*, јер *имени* у српском језику, према РСАНУ, значи *који је у вези с именом; који садржи име*. Овако се назива Св. краљ Стефан Милутин (*вѣнценменитѣ стѣфанѣ*⁵¹), јер је на грчком језику *Στέφανος* = *венац, круна*.

Има примера лексема које могу бити преведене само дво- или вишечланим преводним еквивалентом, када понекад мењају и свој граматички облик и(ли) врсту у српском језику. То је случај с лексемом *пшеницѣдѣтелѣ*⁵² коју преводимо синтагмом *раздавателѣ тиенице*. Лексема *раздавателѣ* означена је као архаична (арх.) у шестотомном речнику савременог српског језика (РС), док је *раздавач* немаркирана⁵³. За превод бирамо прву (раздавателѣ), између осталог управо због њене архаичности која, по нашем мишљењу, доприноси очувању другога и четвртога принципа које смо на почетку навели у вези с превођењем оваквих текстова уопште.

За лексему *блгоплодѣ* у Ј1, Д. Богдановић је у свом преводу (за исту лексему у српскословенском) понудио преводни еквивалент у Ј2 без рускословенског суфикса, тј. *благодлод*⁵⁴. Ову лексему не налазимо у лексичком систему српског језика и, што је још важније, њено значење за савременог домаћег говорника и слушаоца није довољно разумљиво. Зато смо се одлучили за синтагму *добар принос*, те реченица *добродѣтелѣй блгоплодѣ прозѣблѣ ѣи*⁵⁵ може да се prevede са: *добар принос врлина си изродио*. Слично

⁴⁶ Србљак, 111.

⁴⁷ В. у кондаку (Служба Ј1, 138).

⁴⁸ Према *Упутствима за израду Речника САНУ* (члан 8), речи „из сасвим уских области стручних терминологија” се не уносе.

⁴⁹ В. у 3. литијској стихири (Служба Ј1, 132).

⁵⁰ В. нпр. Клајн 2003, 117. У неким музејима се за овај предмет користи реч *миросница*.

⁵¹ В. 3. стихиру на великом вечерњу (исто, 131).

⁵² В. у 3. тропару 7. песме канона (исто, 139).

⁵³ Интересантно је да ниједне од ових лексема нема у једнотомном речнику (РСЈ).

⁵⁴ Србљак, 99.

⁵⁵ В. у сједалу по 1. стихословљу (Јутрење) (Служба Ј1, 134).

овоме, за придев *присноживотно*⁵⁶ уз именицу *бл҃гоуханіѣ*⁵⁷ Богдановић нуди *присноживотно*⁵⁸. Сматрамо да је разумљивије ако овај придев преведемо именичком синтагмом и добијемо: (благоуханије) *вечног живота*.

Још једну сложеницу с прилогом *присно* у саставу није лако превести на савремени српски језик. То је сложеница *присновѣчно*⁵⁹. За њу је Богдановић употребио као еквивалент само придев *вечно*⁶⁰, док смо се ми, размотривши више варијаната (*вечно/увек постојеће, вечно о(п)стајуће*), одлучили за *увек бивајуће*⁶¹. У СЦСР као илустрација за ову лексему наводи се место из Посланице Римљанима 1, 20: *видима суть присносуцная сила его и Божество*. У преводу на савремени српски језик као еквивалент ове лексеме на датом месту стоји придев *вечно*⁶², што значи да је донекле устаљена традиција коришћења дате лексеме на савременом српском језику, те бисмо могли и да је задржимо ако се одлучимо за чување трећег од наведених принципа превођења богослужбених текстова.

Прилог на црквенословенском *бл҃гозакѡннѣ (пожнлз ѣн)*⁶³ мора да се преведе предлошко-падежном конструкцијом. Избор Д. Богдановића био је *по закону Божијем*⁶⁴. Принцип разумљивости налаже нам да не прихватимо ово решење, јер је верније и прецизније: у *добром закону*, премда је могуће употребити и сложеницу *доброзакон*. Постојање потоње није потврђено у речницима савременог српског језика, међутим, састављена је сагласно принципима творбе овог језика⁶⁵, те се евентуално може прихватити као варијанта која је поетичнија и ближа црквенословенском оригиналу.

Глаголски прилог (радни партицип) садашњег времена *бл҃гоухајуци*⁶⁶ у преводу Д. Богдановића има облик презента 1. л. јд. *благоухаваши*⁶⁷, зато што је овај морфолошки облик на истом месту и у српскословенском оригиналу. Сматрамо да би било боље да у преводу на савремени српски језик остане овај Богдановићев преводни еквивалент. Друго је питање да ли је овај глагол довољно разумљив савременом српском читаоцу и слушаоцу. Синоним лексеме *благоухање, благоуханије* је *миомирис*. Међутим, судећи по Речнику САНУ, у савременом српском језику нема глагола *миомирисати*, док има *благоухати*. Стога бисмо се, као и због чувања оригинала, одлучили за преводни еквивалент *благоухаваши*.

Два друга партиципа, по нашем мишљењу, у преводу на Ј2 морају изгубити овај морфолошки облик. У питању су облици генитива множине: *гдѣтѣвѣицих* и *нночетѣвѣицих*. За потребе превода у конкретном химнографском тексту на савременом

⁵⁶ У СЦСР и у Дьяченко 2001 нуди се идентичан превод придева *присноживотный*: *составляющий вѣчную жизнь*.

⁵⁷ В. у 3. литијској стихири (исто, 133).

⁵⁸ Србљак, 89.

⁵⁹ В. у 1. литијској стихири (Служба Ј1, 132).

⁶⁰ Србљак, 87.

⁶¹ За овај избор, поред речника у коме је превод на руски језик „всегда существующий” (в. нпр. Дьяченко 2001), помогао нам је да се одлучимо и јереј Александар Митровић који га је предложио у разговору после излагања на Међународном научном скупу поводом јубилеја. Аутори му се овим путем захваљују.

⁶² В. Нови завјет 1990.

⁶³ В. у 1. возвателној стихири (Велико вечерње) (Служба Ј1, 131).

⁶⁴ Србљак, 83.

⁶⁵ В. нпр. Клајн 2002, 15–172 – о творби сложеница и на стр. 132–139 – о сложеним прилозима.

⁶⁶ В. у 3. литијској стихири (Служба Ј1, 133).

⁶⁷ Србљак, 89.

српском језику користимо као еквиваленте именице, такође у генитиву множине. Тако, за *гдѣствѣицихъ гдѣ*⁶⁸, имамо превод *Господ господара*, што је избор и Д. Богдановића⁶⁹. Могао би да се усвоји и следећи преводни еквивалент: *Господ(ар) над господарима*. Превод за *иночествѣицихъ доброѣ снабдѣнїе*⁷⁰ могао би да буде *добро снабдевање инока*. Код Богдановића је именица *инок* у дативу⁷¹ и глаголска именица *снабдѣнїе* преведена је другачије: (*иноцима добро стицање*⁷²). Међутим, *стицање* је на црквенословенском *стлжаниѣ* или *снисканиѣ* (в. нпр. у: Дяченко 2001 и СЦСР), а сматрамо да је *снабдевање* семантички адекватнији преводни еквивалент за именицу *снабдѣнїе*.

Није једноставно превести глагол *оубѣзѣшиа* (*гѣ плоды живѣтнн*)⁷³, у датом контексту. Према речницима које смо користили, овај глагол значи „приносити у изобиљу, изобилувати”⁷⁴, као и „постати плодан”⁷⁵ и „обогаћивати се”⁷⁶. Сложени глагол *уплодоносити* творбено је могућ и у савременом српском језику⁷⁷, премда је уобичајено само *доносити плодове*. Као најразумљивији и најадекватнији превод ове синтагме изабрали смо: *умножише ти се плодови животни*.

Интересантан је и превод сложенице *Свѣмѣдренный (гѣт д инз)*⁷⁸. Превод на српски језик ове рускоцрквенословенске сложенице који је предложен, на пример, у речнику Дјаченка је *онај који лажно умује*⁷⁹. Речник старорускога језика, пак, нуди други преводни еквивалент: *лжеумствующїй, лжемудрїй*.⁸⁰ За химнографски текст, боље је изабрати донекле одговарајућу сложеницу у српском језику и можемо предложити ове: *лажноумни, гордоумни и празноумни*. За прву сложеницу нема потврда да се користи у савременом српском језику, док за друге две има⁸¹, те су и из тог разлога прихватљивије. Ипак, пошто је значење унеколико померено (није исто кад неко умује лажно или има празан и(ли) горд ум), можда се може прихватити и прво решење. За избор преводног еквивалента важно је и о коме се овде ради, тј. ко је тај Гот(ин), међутим, то би изискивало шире истраживање у које се овом приликом не бисмо упуштали. Може се само претпоставити да се овде под Гот(ин)ом могао подразумевати уопште западњак, Латин⁸².

⁶⁸ В. у 3. стиховској стихири (Служба Ј1, 134). У оригиналу на српскословенском овај партицип је у другом морфолошком облику, дативу (в. Јовановић 2015, 114).

⁶⁹ Прецизније, у Богдановићевом преводу је другачији ред речи: *господара Господ* (Србљак, 95).

⁷⁰ В. у стихири по 50. псалму (Служба Ј1, 136).

⁷¹ Морфолошки облик датива је и у српскословенском оригиналу.

⁷² Србљак, 101.

⁷³ В. у сједалну по 2. стихословљу (Служба Ј1, 135).

⁷⁴ В. Дяченко 2001, под *Оубѣзѣшиа*.

⁷⁵ За ово значење наводи се као илустрација пример из Јев. по Луки 12, 16 (в. СЦСР, под *угобжати*, 1. значење). На српском језику преводни еквивалент је *родити*, а цео цитат гласи *У једнога богатог човјека роди њива* (в. Нови завјет 1990).

⁷⁶ В. СЦСР, под *угобжати*.

⁷⁷ Глагол *плодоносити* бележи се у РСАНУ, а о творби глагола с префиксом *у-* в. нпр. Клајн 2002, 282–284.

⁷⁸ В. у 3. тропару 9. песме канона (исто, 140). Да подсетимо, ово је тропар којег нема у тексту на српскословенском.

⁷⁹ В. Дяченко 2001.

⁸⁰ В. Срезневский 1912, 610.

⁸¹ В. нпр. Ботић 2020, 513 – за *гордоуман*, а Вельковић Станковић 2018, 86 – за *празноуман*.

⁸² В. у СЦСР, под „готическїй”: „принадлежашїй Гѣоамъ, или вообще народамъ западной Европы среднихъ вѣковъ”.

На крају, навешћемо још једну предлошко-падежну конструкцију из нашег материјала, конкретно **вз историчитѣо**⁸³. Она је карактеристична по томе што ју је могуће на савремени језик превести једночланим преводним еквивалентом: *стоструко*, те би синтагма **вз историчитѣо возрастѣах ѣи** могла да се prevede *стоструко си умножио*⁸⁴.

Закључак

Овај рад представља кратку илустрацију тражења адекватних преводних еквивалената за поједине лексеме на црквенословенском језику из *Службе Светом краљу Стефану Милутину*. Одабране су само лексеме чије преводне еквиваленте није било лако одредити и представљене су недоумице с којима смо се сусретали. Крајњи циљ рада јесте да допринесе да се на лексичком нивоу дође до што бољег превода ове службе на савремени српски језик. Потенцијални додатни циљ овог истраживања јесте и да се поједине лексеме из пасивног лексичког фонда савременог српског језика активирају у том језику, бар у овом, химнографском жанру, где им је првенствено и место.

У закључку желимо још да кажемо да стремљење ка преводу проистиче из потребе да се дође до што разумљивијег текста на савременом српском језику који се, као што је познато, користи као богослужбени језик с благословом Српске Православне Цркве још од 1964. године⁸⁵. Такође, треба нагласити и то да настојање на превођењу не значи и жељу или залагање аутора за престанак коришћења црквенословенског језика у богослужбеној функцији која је за њега примарна. Сматрамо да би разумљивост била постигнута и поправљеном редакцијом црквенословенског текста који би, у првом реду синтаксички постао ближи како савременом српском језику, тако и савременом српском читаоцу, односно слушаоцу. С друге стране, постојање стремљења ка превођењу на савремени српски језик богослужбених текстова не може се порећи, те постоји велика вероватноћа да ће једнога дана и *Служба ЈІ* која нам је овде послужила као материјал – добити свој потпуни преводни еквивалент у савременом српском језику, а за богослужбену употребу. Надамо се да ће избор лексичких јединица које смо понудили у овом прилогу бити од користи у том послу.

Извор

Служба Светом краљу Милутину, Србљак, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд 1986, 130–141.

Литература

Ботић, Павле (2020): *Иванова ѧарабола „Велики Инквизиѧор”*. Култура полиса XVII, бр. 41, Нови Сад, 507–521.

Вељковић Станковић, Драгана (2018): „О (само)поимању и именовану човека као неживог ентитета у српском књижевном језику – на примерима адјективне реификације”. Српска славистика. Колективна монографија, т. 1., Ур. Бојовић Злата и др. Београд, 75–88.

⁸³ В. у 3. тропару 3. песме канона (Служба, 136).

⁸⁴ Богдановићев превод ове реченице је *стоструко размножио јеси* (Србљак, 105).

⁸⁵ В. Синод 1964.

- Дьяченко, Григорий (2001, репринт): *Полный церковно-славянский словарь*. 1900, Москва: Отчий дом.
- Јовановић, Томислав (2015): *Служба свейом краљу Милутину*, Косовско-метохијски зборник, 6, Београд, 97–134.
- Клајн, Иван (2002): *Творба речи у савременом српском језику*. Први део: слагање и префиксација. Нови Сад, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ, Матица српска.
- Клајн, Иван (2003): *Творба речи у савременом српском језику*. Други део: суфиксација и конверзија. Нови Сад, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ, Матица српска.
- Левушкина, Ружица (2016): „Служба Богородице в честь Ее иконы *Великоремейска* (некоторые лексические проблемы в сербском переводе службы)”. *Fontes Slavica Orthodoxa III*, Научная серия под редакцией Елены Потехиной и Александра Кравецкого: ПРАВОСЛАВНАЯ КУЛЬТУРА: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ, Olsztyn, стр. 71–79.
- Нови завјет (1990): Нови завјет Господа нашег Исуса Христа, Комисија Св. арх. синода СПЦ (прев.), Ослобођење, Сарајево.
- Плаовић, Ирена (2021): *Како се читао Србљак? Рецепција Србљака (СКЗ, 1970) од његовог објављивања до наших дана*. Црквене студије, 18, Ниш, 395–415.
- РСЈ (2007): *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- РМС (1967–1976): *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ (1959–2019): *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (до јокујини)*, I–XXI. Београд: Институт за српски језик, Српска академија наука и уметности.
- Синод (1964). Св. арх. синод, бр. 3480/Зап. 581 од 13. новембра 1964.
- СЦСР (1847). *Словарь церковно-славянского и русского языка* (сост. вторымъ отдѣленіемъ Императорской академіи наукъ), Т. 1–4. Санктпетербургъ: Типографія Императорской Академіи наукъ.
- Србљак (1970). Службе, канони, акатисти, II, прир. Ђ. Трифуновић, прев. Д. Богдановић, Београд: СКЗ, 77–121.
- Срезневский Измаил Иванович (1893–1912), Материјали для словаря древнерусскаго языка по письменнымъ памятникамъ, Т. I–III, Санктпетербургъ: Типографія Императорской Академіи наукъ.
- Упутства за израду Речника САНУ (1959 [2007]). Београд: Институт за српски језик.
- Шпадијер, Ирена (2016): *Стара српска књижевност и средњовековно рукописно наслеђе*. Свет српске рукописне књиге (XII–XVI век). Ур. Душан Оташевић, Зоран Ракић, Ирена Шпадијер. Београд: Српска академија наука и уметности, 131–151.
- Poljanec, Radoslav F. i Madatova-Poljanec S. M. (2002; 1. izd. 1987): *Rusko-hrvatski rječnik*, Zagreb: Školska knjiga.

Ружица С. Левушкина
Зоран А. Станчевӣ

**НЕКОТОРЫЕ ЛЕКСЕМЫ ИЗ *СЛУЖБЫ СВЯТОМУ КРАЛЮ МИЛУТИНУ*
В ПЕРЕВОДЕ НА СОВРЕМЕННЫЙ СЕРБСКИЙ ЯЗЫК**

В статье предлагаются соответствующие переводные эквиваленты на современном сербском языке некоторых лексем из *Службы святому кралю Милутину* на (русско)церковнославянском языке. Сначала перечисляются принципы перевода богослужебных текстов в целом. Для каждого из рассматриваемых переводных эквивалентов лексических единиц в исходном языке (J1) дается объяснение, почему они считаются хорошим решением на языке перевода (J2) в конкретных контекстах. Конечной целью статьи является получение лексического материала для качественного перевода *Службы святому кралю Милутину* на современный сербский язык, являющийся языком богослужебного употребления с 1964 года вместе с церковнославянским.